

M O S A I K

- en historie til mine børn

Kirsten Poulsen

august 1995

Til Klaus, Henrik og Morten.

Sommetider kan jeg tage mig selv i at længes tilbage til den tid, hvor I var børn her i huset. Der var godt nok mange ting at tage vare på i et stort hus, som blev brugt i hver en krog; med jer tre, der havde legetøj mange steder i huset; som skulle have mad, rent og helt tøj; som skulle læses for, leges med og tales med. Der var liv i huset. Det var som regel et godt liv, men der var jo også konflikterne. De var ikke altid sjove, men det hører jo med. Nu er huset stille, og alle de praktiske gøremål har indskrænket sig. Til gengæld har vi to, jeres far og jeg, fået en frihed, som vi stort set aldrig har kendt til. Det har bestemt sin charme. Selvom I ikke bor her mere, har vi jer jo stadigvæk og deler jeres glæder og sorger. Vi glædes med jer, og vi bliver kede af det, hvis I ikke har det godt.

Jeg vil fortælle jer en historie, som I måske vil sætte pris på - nemlig historien om jeres aner - mine aner.

Historien starter i slutningen af det forrige århundrede, hvor Niels Aamann boede ved Staksrode nær Vejle Fjord i et lille hus, som forøvrigt stadigvæk ligger der. I dette lille hus blev Krestense født den 10. december 1890. Hun er min farmor, altså jeres oldemor. Hun var en sød og godmodig lille pige, der voksede op i et godt, men beskedent hjem. Niels havde nogle køer, der skulle græsse i skoven, og den lille pige blev sendt afsted med køerne. Hun gjorde, hvad hun fik besked på, og hun var ligesom de fleste børn på den tid en nødvendig arbejdskraft. Men hvor var hun bange for den store skov. Det har hun selv fortalt mig. Niels Aamann var et "stort" menneske, der forstod sig på andre mennesker - også børn. Han har nok ydet sit bidrag til, at min bedstemor som voksen blev så rart og behageligt et menneske, som var så vellidt af alle. Hun havde også evnen til at give noget af sin klogskab fra sig. Hun havde bestemte og faste meninger. Søskende havde hun også, men de har for mig fortabt sig i tågen. Hun voksede op, og blev en ung, smuk pige, som en dag traf Ansgar Kvist (født den 8. september 1891). De unge mennesker forelskede sig i hinanden og blev forlovede. Der skulle gå 5 år, før Ansgar havde råd til at gifte sig. Et giftermål dengang indebar, at manden kunne forsørge en familie. Han var tømrer, og nu havde han fået sparet så mange penge sammen, at han kunne købe sig et savskæreri. Kraften til maskinerne kom fra en mølle.

Den 11. november 1913 blev de viet i Barrit kirke. Året efter, nemlig den 30. oktober 1914, blev deres første barn født. Det var Børge, min far. Selvom der blev bygget huse, så kom der ikke så mange penge hjem til familien. Jeres morfar har fortalt, at han aldrig mærkede, at de var fattige, men at han engang hørte nogle folk snakke om det omme hos smeden. Bedstemor måtte hjælpe til med at skaffe penge. Hun syede for folk, og en overgang havde hun også et lille pensionat i den

ene stue. Mine bedsteforældre fik to børn mere: Adele, som døde af lungebetændelse som helt spæd (på det tidspunkt kendte man ikke penicillinet) og Karen.

Da I var små, kendte jeg næsten altid jeres drømme og forventninger. Jeg kunne næsten altid beskytte jer mod ondskaben i verden. Sommetider indvier I mig stadigvæk i jeres inderste tanker nu, I er blevet voksne. Jeg ved også, at noget kan være ondt imod jer, men jeg kan ikke beskytte jer mod ondskaben, hvor gerne jeg end ville. Jeg kan lytte til jer, når/hvis I fortæller om det, og beder I mig om råd, kan jeg også hjælpe der. Jeg kan håbe, at I har fået en stærk ballast herfra, så I er rustet til livet. Henrik, dig har jeg ofte været bekymret for. Du gled væk fra mig, da du var omkring 14 år. Da du flyttede hjemmefra gled du helt bogstaveligt væk. Ofte vidste jeg ikke, hvor du boede. Så startede jeg min egen lille eftersøgning, og fandt dig altid. Klaus, du har altid været her. I mange år ville du gerne have mit råd, inden du foretog for dig vigtige beslutninger. Sommetider nølede jeg med råd, fordi jeg ville lære dig selv at tage stilling. Morten, du var her i så mange år. Ikke fordi du egentlig har boet hjemme så meget længere tid end de store, men det føltes, som om vi havde dig i flere år, fordi du var her alene. Jeg har altid følt, at vi har haft din fortrolighed. Du afleverede dine bekymringer, og du delte ud af dine glæder. Vi forsøgte at være din støtte, men helst i baggrunden, så du selv kunne tage dine beslutninger.

Klejs, hvor bedstefar og bedstemor boede, var i min barndom stadigvæk en rigtig landsby med kirke, skole, smed, savskæveri, mølle og brugsforening. Ja selv en skrædder boede der og naturligvis en damefrisør og en barber. Jeg kom meget på besøg og på ferie der. Min faster Karens søn, Svend Erik, som var et år ældre end mig, voksede op hos vores fælles bedsteforældre. Vi to børn kunne godt lege sammen, selvom Svend Erik og de andre drenge i byen var lidt vilde. De fandt jo også på spændende lege. Jeg husker særligt en ferie, hvor vi legede i en nedlagt grusgrav. Vi byggede kanaler og søer med øer i. De hjemmelavede skibe sejlede rundt på kanalerne, og vi byggede broer. Det var spændende. Men lidt mærkeligt syntes jeg dog, der var i Klejs. Når jeg kom på sommerferie, havde de ikke altid fået ferie i Klejs Skole. Sommerferien der skulle nemlig altid indrettes således, at børnene var hjemme i høsten, fordi det var nødvendigt, de hjalp til. For mig var der en anden mærkelig ting. Børnene gik kun i skole hver anden dag. De store gik en dag, og de små den næste. Det blev tre dage til hvert hold, idet lørdag ikke var fridag. Jeg gik selv i en skole med årgangsdelte klasser, og på min skole havde vi gymnastiksal. Børnene i Klejs gjorde gymnastik i skolegården. Det stod jeg og så på. Ih, hvor jeg syntes, det var gammeldags.

Jeg vil forlade Klejs lidt og tage til Bjerringbrokanten, hvor mine morforældre boede. Også dem kaldte vi bedstefar og bedstemor og for at skelne mellem de to hold, satte vi bynavnene efter, når vi omtalte dem.

Bedstefar blev født den 21.8.1876 på Særupgård ved Bjerring. Der var mange børn i den familie - 12 tror jeg. Peder Kristian Pedersen var den ældste. Da forældrene døde, arvede

han gården og skulle sørge for sine mindreårige søskende, til de kunne klare sig selv. Der var mange klausuler til denne arv. Blandt andet skulle hans søskende have en god medgift, når de forlod hjemmet. Peder Kristian giftede sig, men hans kone døde ganske ung, og de fik ingen børn. I 1912 giftede han sig igen, denne gang med Christine Jensen, født den 3.12.1888. Sammen fik de 3 piger: Sigrid, Metha - min mor- og Dagny. Sigrid blev født på Særupgård. Særupgård blev solgt og Thistedgård ved Viborg købt. Her blev min mor født den 17. juni 1914. To år senere blev Dagny født. Efter 1. verdenskrig solgte bedstefar igen. Nu var det lidt svært at købe en ordentlig gård, så han købte en mindre gård ved Overlund, intil noget bedre viste sig. Da min mor var 8 år, blev Thulstruplund købt.

Thulstruplund var en stor gård med et stort folkehold. Døtrene hjalp til med husholdningen, når de ikke var i skole. Mine mostre kan fortælle, at når der skulle tages indvolde ud af høns, så fik min mor altid lokket en af de andre til at gøre det, så hun selv kunne blive fri for dette uappetitlige arbejde. Der var lidt af en handelsmand i bedstefar. Ofte tog han på hestemarked i Viborg. Engang købte han en bil på markedet. Bilforhandleren viste ham, hvordan sådan en tingest skulle køres, og det var så den køreprøve, hvorefter han kørte hjem til gården med 30 km. i timen. Men ak, da han stolt rullede ind på gårdspladsen, gik bilen i stå. Det var en fin ford, han havde købt. Dengang var der kram i biler - den holdt hans tid ud - måske blev det til 30 år. Da den blev solgt, var lakken stadigvæk den originale.

På Thulstruplund var der et meget fint w-c. Det bestod af en kasse med to huller - et stort og et lille. Morten kender den slags w-c'er fra Lapland. Kassen gemte tønden, som blev tømt, når den var fyldt. Trækassen var altid renskuret, og ved hvert sæde lå en lille stak iturevet avispapir. Min kusine Jonna og jeg holdt meget af at gå på w-c sammen. Så kunne vi få os en sludder samtidig.

Det er nu ikke så meget, jeg kan huske fra Thulstruplund. Den blev solgt i 1946, da jeg var 6 år. Vi var altid på besøg på bedstefars fødselsdag. Et af ritualerne var, at vi gik igennem de tomme stalde, dyrene var jo på græs. Jeg husker bedstefar fra dengang som en lille, kraftig mand med vest og lommeur med guldkæde. Der var som oftest høstet, når vi var der. Høsten foregik med selvbinder, og når vi gik ud over de afhøstede marker, gik far altid igang med at sætte negene i hob. Vi var mange til sådan en fødselsdag, så der skulle laves meget mad, men der var også ansat mange tjenestepiger til at tage sig af husholdningen. Alligevel havde bedstemor travlt med at udstede ordrer, men hun fik dog lidt tid til at tage sig af gæsterne. Hun skulle også lige have far lidt for sig selv, og så gennemgik de hendes stueplanter, og far gav gode råd og plantede eventuelt en plante om.

Tømmerens søn i Klejs kom i gartnerlære. En tid var han i lære i Hedensted mellem Horsens og Vejle. I Hedensted herskede Indre-missionen. Her oplevede den unge Børge bagsiden af kristendommen. Her i byen var man nemlig så fanatiske, at man "kom helligdagen i hu" og lod være med at fodre og malke om søndagen. Menneskene blev dog fodret hver søndag, men det var jo bare kvinderne, der skulle sørge for maden. Kristendommen i hans hjem, var anderledes kærlig. Bedstemor havde et sundt

rhold til kristendommen, og levede efter kærlighedsbudskabet.

Senere, da far blev udlært, fik han plads som gartner på kafføgård på Djursland. På denne store gård blev også ansat en husjomfru, og det blev jomfru Pedersen, gårdejer Peder Kristian Pedersens mellemste datter. Gartneren og husjomfruen fik et godt øje til hinanden og blev forlovet.

Nu var det så på tide, at den unge gartner fik fat i noget, så han kunne forsørge en familie. I Boller ved Boller Slot var et hus med 3 tønder land til salg. Huset havde været smedie til slottet. Min fars mening var at rive det gamle hus ned og bygge et nyt op. Der skulle også bygges drivhuse. Han havde naturligvis sin far med for at se på herlighederne, og tømmere gennemgik træværket og husets almene sundhed og fandt frem til, at det ville være en skam at rive huset ned. Blot var huset lidt for langt, så noget af det blev fjernet. Nogle år senere manglede far og mor et kontor, og så forlængede de huset igen. Min far flyttede ind, og en af hans fætre flyttede med for at hjælpe til med at få orden på sagerne. Huset skulle gøres i stand, drivhuse skulle bygges, og de skulle fyldes med planter, og jorden skulle udnyttes. Der var nok at tage fat på.

Imens var mor hjemme på Thulstruplund for at lægge sidste hånd på udstyret. Det har nok kun været småting, der skulle gøres færdigt, for hun havde ligesom andre piger dengang startet med at samle udstyr, da hun blev konfirmeret, måske endda før. At samle udstyr vil sige at købe lagenlærred og sylagner, pudebetræk og dynebetræk. Der skulle broderes initialer på alt sengelinned. Der skulle sys motiver eller hækles mellemværk til dynebetræk og pudevær. Desuden blev der samlet bestik i sølv, og der blev samlet kaffe- og spisestel.

Den 29 april 1938 blev der så holdt bryllup på Thulstruplund. Ansgar var lidt spændt på, hvordan denne datter af den store gårdmand kunne affinde sig med de små kår, hun nu måtte til at leve under. Der skulle mange med til bryllup. Fra Klejs kom de i lejet bus. Så flyttede min mor ind på gartneriet i Boller. I mange år blev det en tilværelse med få penge. I Boller var der ikke andet end en købmandsbutik, men hver dag kom mælkemanden, og en gang om ugen kom ostemanden og slagteren. Begge holdt nu hurtigt op med at holde ind til gartneriet, for der blev ikke købt noget hver uge.

Cirka en gang om året kom bedsteforældrene fra Bjerringbro kørende i ford'en (med 30 km i timen). Bedstemor havde jordermodertasken fyldt med mange gode sager som for eksempel kødvarer, som man jo aldrig manglede på en gård. Engang havde hun levende høns med, for hun kunne jo se, at der var plads til et lille hønsehold på gartneriet. Så kunne der være gratis æg og en suppehøne engang imellem. I sine overvejelser havde hun ikke taget med, at far ikke kunne slå dyr ihjel, og at mor ikke kunne tage indvoldene ud. Men nu var hønsene der, og de lagde jo nok æg i begyndelsen. Hønsene blev gamle og blinde, og til sidst fik posten dem med hjem. De skulle nok koge længe for at blive møre. Det tomme hønsehus fik vi børn til legehus. Da huset efterhånden begyndte at forfalde, plantede far "arkitektens træ" op ad det, og så så der jo pænt ud igen.

Thulstruplund skulle sælges. Egentlig ville bedstefar nok gerne have haft, at en af døtrene skulle overtage gården. Begge mine mostre var gift med landmænd, og de ville gerne

have gården begge to, og så skulle ingen have den. Bedstefar og bedstemor flyttede ind til Bjerringbro i en villa i Vestergade. Det sted husker jeg bedre end Thulstruplund. Der blev fortsat holdt familiefester, og alle kusiner og fætre var med. Der var en herlig stor have til villaen, og mens de voksne snakkede efter maden, legede vi i haven. Der var mange gode gemmesteder, og det var især sjovt at lege gemmeleg, når det var mørkt. Vi gik også tur i Bjerringbro. Engang skulle vi prøve, om vi kunne fylde hele gaden, når vi tog hinanden under armen. Det kunne vi, og sådan vandrede Peder Kristian og Christines børnebørn snakkende og pjattende igennem byen. Det var altid den ældste kusine, Jonna, der fandt på det, vi skulle foretage os. Vi havde det sjovt sammen. Den bil, vi kørte i, var en to personers ford med lad. Ladet kunne tages af, og så kunne en klap slås op, og der var et sæde, hvor Hanne og jeg sad, pakket ind i tæpper.

Lige efter krigen fyrede man med tørv, da der ikke var så meget andet at få. Tørvene blev læsset af i indkørselen, og jeg har flere gange hjulpet bedstemor med at få tørvene i kælderen, mens bedstefar sad i en stol og dirigerede arbejdet. Når bedstemor slog den store græsplæne med en håndklipper, sad han gerne oppe på terrassen og kiggede på. Jeg kan ikke huske, at han nogensinde bestilte noget. Han var jo pensioneret! Hvornår kvinderne blev pensioneret i den generation, vides ikke. Huset blev for uoverkommeligt for bedstemor at holde, så de solgte og flyttede til et hus i Østergade, hvor øverste etage blev lejet ud. Bedstefar syntes, det var et stort tilbageskridt at flytte fra villa til et almindeligt hus. Men han måtte jo affinde sig med det. Den gamle ford, havde de stadigvæk. Engang skulle vi ud at se Busbjergspillene - et egnsspil. Vi skulle op ad bakke, og for den kunne ikke trække os op. Bedstemor og jeg stod af og skubbede bilen op.

Hvor er vi altid glade, når I kommer og snakker lidt. Forleden kom du Henrik, og vi havde en aften, hvor vi fik talt om mange væsentlige ting. Vejret var, så vi kunne sidde udenfor, og vi hørte lidt om dine forventninger til fremtiden på universitetet. Hvor bliver det en spændende tid for dig, hvor du kan få lov til at beskæftige dig med de fag, der interesserer dig, og hvor du får udnyttet dine evner. Vi var så jublende glade, da vi fik at vide, at du ville gå igang nu. Vi kender dit sind og ved, at du nemt kan lade dig slå ud, og nu håber vi, du vil komme og drøfte problemerne med os, inden de hober sig op. Vi er så glade for, at vi er kommet dig nærmere. I så mange år har du været så langt fra os.

Det var en festdag for os, da vi erfarede, at du Morten var blevet optaget på seminariet. Du har haft andre studier i tankerne, men hvis du gennemfører læreruddannelsen, tror vi, du vil få et godt arbejdsliv. Har du større ambitioner, er der mange andre muligheder med en læreruddannelse i baghånden.

Som sædvanlig har vi ikke set meget til dig, Klaus, her i sommer. Men vi følger alligevel hele tiden med i dit liv. I høsttiden har du jo travlt hos Olaf. Mon du egentlig ikke har et godt liv. Som regel virker du tilfreds. Se altid positivt på mennesker og på livet i det hele taget, så får du det bedst.

Det er en lykke at have jer. Det er en styrke at have familie. Men sammenholdet i en familie kommer ikke af sig selv,

det skal dyrkes, ellers vokser man fra hinanden. Men andre relationer skal også dyrkes, altså vennerne skal også plejes. Der er det specielle ved familie, at det er de mennesker, der har kendt en længst.

Nu vil jeg vende tilbage til Klejs. Fra Boller er der ikke så langt, og i ferierne cyklede Hanne og jeg ofte derover. I moreltiden holdt vi altid ind til Jul og Marie. Jul var bedstefars bror. De havde et stort moreltræ i haven, og det var herligt at sidde der i træet og spise sig mæt i denne herlige frugt. Da jeg i sommer kørte forbi huset sammen med dig Henrik, kunne jeg ikke lade være med at bemærke, at træet sandelig stod der endnu - eller det er måske et nyt.

Bedstefar solgte savskæreriet. På Klejsgård havde bedstemor tit haft noget arbejde. Klejsgård ejede en husholdningsskole i Strib på Fyn. Dertil rejste nu mine bedsteforældre. Bedstefar skulle være en slags altnuligmand og bedstemor skulle hjælpe til i køkkenet. Nu var det så Strib, jeg skulle rejse til for at komme på ferie. Jeg oplevede nogle dejlige ferier derovre. Svend Erik var noget af en vildbasse, men på Strib forandrede han sig og blev mere civiliceret. Vi legede sammen på stranden, og jeg fik mange nye kammerater. Vi opfandt selv legene og lavede selv reglerne. Bedstefar havde også en robåd, som han somme tider tog os med ud i.

Men de boede der ikke så mange år. Bedstemor længtes hjem til Klejs. Hver aften gik hun ned til stranden og lod blikket falde over bæltet til Klejs. Under en hovedrengøring faldt hun ned og fik kraniebrud. Nu var der ikke noget at gøre - hun ville hjem. De rejste og lejede sig ind i nogle værelser i et hus i Klejs. De købte grund, og bedstefar byggede en bungalow.

I det hus fik de det rigtigt godt. De havde en stor urtehave, og de havde høns. Desuden fik de nu aldersrente (folkepension), og de følte, de var rige. De blev ved med at leve spartansk, så de kunne sagtens leve af den ene pension. Det gjorde, at de havde råd til at holde stort guldbryllup med telt i haven. Til den fest var du med, Klaus. Du var lige fyldt 1 år. Faster Karen var hjemme til festen og Svend Erik og hans kone Jane. Der blev holdt taler i lange baner. Ib havde lavet en sangskjuler - en mølle. Sangen deri var nok en mor og far havde fået lavet. De foretog også en rejse over til deres datter og barnebarn i Canada.

Nu må jeg vist fortælle lidt om min faster. Hun levede et lidt udsvævende liv, og det blev der ikke talt så meget om hjemme hos os. Faster Karen blev gift med Svend Eriks far nogle måneder før drengen blev født. Da Svend Erik var omkring to år, blev hun skilt, og drengen boede derefter hos vores bedsteforældre. Min faster ernærede sig som servettrice rundt omkring på kroer. Hun traf en ny mand og giftede sig straks med ham. Bedstefar byggede hus til dem i Klejs, og der blev åbnet et lille kage- og isudsalg. Der var også cafeteria. Hendes mand havde en hest, som stod på stald på savskæreriet. Når hesten skulle hjem om aftenen, fik Svend Erik og jeg lov til at sidde på hesten, mens den blev trukket. Jeg var nu lidt bange for det, og det blev ikke bedre af, at Svend Erik sagde, at hvis han faldt af, så ville han trække mig med. Hvad manden ellers lavede, ved jeg ikke. Men ægteskabet gik ikke. Huset blev solgt, og min faster var igen servettrice et eller andet sted. Hun traf en ny mand, og da de var blevet gift, emigrerede

de de til Canada. Inden Svend Erik blev 16 år, flyttede han over til sin mor. Jeg tror, bedstefar og bedstemor var ved at være trætte af at have ham. De var jo heller ikke helt unge mere. Både Svend Erik og faster Karen kom på besøg hvert år. Engang, da de vendte tilbage til Canada, havde manden brugt alt for mange penge - eller hvad der nu var i vejen - og min faster blev skilt igen. Men det varede ikke længe, før hun havde en ny mand. Så blev hun syg, hun fik kræft. Hun og manden kom hjem til Danmark, fordi de havde et håb om, at lægerne her kunne gøre hende rask. Det kunne de ikke, og hun døde her og blev begravet i Klejs ved siden af sin søster. I den grav kom også senere bedstemor og mange år efter bedstefar til at ligge. Svend Erik er også død, så der er ikke mange tilbage i min fars familie. Han har forbindelse med en fætter, Holger. Holger og hans kone Esther er med til de få familiefester, der holdes. Jeg holdt så meget af Svend Erik. Vi havde så mange gode fælles oplevelser fra vores barndom. Vores liv udformede sig ellers meget forskelligt. Han kom ud af skolen efter 7. klasse, og jeg fortsatte til realeksamen. Han kom ud at tjene hos bønderne, indtil han rejste til Canada. Derovre klarede han sig godt. Han blev gift med en dansk pige.

Lige nu kommer jeg til at tænke på de sommerferier, hvor I, Klaus og Henrik, var sammen med jeres fætter Søren. Hvilke oplevelser havde I mon sammen? I legede i området her og blev så dejligt snavsede. Der skulle godt med badevand til om aftenen. Jeg havde en ide om, at det var livet for børn. At tumle her og selv finde på og udnytte fantasien har på en eller anden måde præget jer.

I foråret 1957 døde min mormor. Hun havde vist haft et par små hjerneblødninger. En nat stod hun ud af sin seng og gik til Gudenåen. Her fandt man hende dagen efter - druknet. Da Hanne og jeg kom fra skole den dag, var bedsteforældrene fra Klejs hjemme hos os. Mor og far var i Bjerringbro. Vi syntes, det var lidt mærkeligt, at de sådan var på besøg en almindelig hverdag. Men vi forstod jo, at mor og far havde ønsket, at de skulle komme og fortælle os, at vi nu havde mistet vores mormor. Det var første gang, vi for alvor havde døden så tæt på. Jeg kan ikke huske, hvad jeg følte. Efter begravelsen blev jeg hos bedstefar for at hjælpe ham lidt. Jeg fik fri fra skole, og så blev det påske. Mine to fætre blev på skift sendt til Bjerringbro for at underholde mig - eller var det bedstefar, de skulle snakke med. Egon snakkede mest med bedstefar, og Henning snakkede mest med mig. Bedstefar foreslog i ramme alvor, at jeg skulle blive og være husbestyrerinde hos ham. Han syntes bestemt ikke, det var nødvendigt med en uddannelse, for jeg skulle da nok blive gift engang. Sådan var nu hans forestilling om livet. Han ville give mig en god løn, men jeg kunne ikke forestille mig andet end at få en uddannelse. Hanne og jeg var ligefrem opdraget til, at det var vigtigt, at piger blev uddannet til et eller andet. Forøvrigt havde jeg bestemt mig for seminariet på det tidspunkt. Samme sommer fik jeg realeksamen, og tog derefter til England som Au-pair-pige.

Igen har jeg sprunget for mange år over. Jeg vender tilbage til foråret 1940. Den 9. april blev Danmark besat, og om alt det kan I læse mange steder. Jeg blev født den 14. maj. Det

var en mørk tid for landet, men mor og far har altid sagt, at det var en lys tid for dem. Det første, jeg husker, er natten til den 7. marts 1944. Svagt husker jeg, at far og naboen flyttede min seng med mig i til den anden ende af huset. Næste morgen så jeg min lillesøster, Hanne.

I april 1947 begyndte jeg at gå i skole i Dagnæs. Egentlig hørte vi til skolen i Sejet, men den var ikke årgangsdelt, så derfor valgte mine forældre skolen i Dagnæs. Den første skoledag fulgte jeg med naboens pige, Åse. Det var den eneste, jeg kendte, og vi gik med hinanden i hånden og skulle finde os et bord at sidde ved. Jeg ville nu gerne have siddet ved det første bord i midterrækken, men syntes det var for ubeskedent, så jeg valgte tredje bord. I fem år gik jeg i Dagnæs Skole, og jeg holdt meget af at gå i skole. Om eftermiddagen holdt jeg skole med Hanne, så da hun startede tre år efter, kunne hun læse. Men engang gik noget galt. Den mægunge rev en side i min "Ole Bole" i stykker. Vores unge pige klistrede den sammen igen, og så var det godt. I 1952 var jeg til optagelsesprøve til mellemskolen. Det var en hård psykisk belastning. Prøven var skriftlig og strakte sig over flere dage. Jeg havde mareridt om natten. Men jeg gennemførte og kom ind sammen med 6 andre fra min klasse i Dagnæs. Dengang skulle børn fra landet betale for at gå i mellemskolen. Min kommune betalte for os, men andre landbørn havde at stille med skolepenge hver måned. Nogen tid før denne optagelsesprøve startede jeg med at være spejder. Jeg blev blå pigespejder og kom i en patrulje, som hed Svalerne. I den patrulje blev jeg senere patruljefører. Jeg gik op i spejderlivet med liv og sjæl. Jeg syntes, der var mange udfordringer. Der fik jeg også kammerater, som kom til at betyde meget for mig i mange år frem. Nogle af dem holdt jeg sammen med lige til jeg flyttede til Sjælland i 1962, så ebbede det ud. I Gammelstrup ved Vestbirk havde spejderne et hus. I dette hus tog vi ofte på week-end. Vi havde fri fra skole klokken et om lørdagen og tog så toget derud, eller vi cyklede. Efter at vi holdt op i de almindelige patruljer, var vi nogle, der stadigvæk med mellemrum tog til "Hytten". Her sad vi ved brændeovnen om aftenen og betroede hinanden vores ønsker og fremtidsdrømme. Det var også her, vi fortalte om forelskelser og kærestesorger. Der var en egen stemning i dette hus uden elektricitet og lavt til loftet. Engang var vi meget på tur med nogle grønne drengespejdere. Vi planlagde en fælles tur til Gammelstrup, men det skal jeg lige love for de voksne satte sig imod. I stedet tog drengene over i en hytte i nærheden og kom så og besøgte os om søndagen. Vi var godt sure på de voksne, men der var på den tid en meget streng moral. Denne bevirkede også, hvor piger og drenge måtte eller ikke måtte mødes.

Vi halvstore piger havde mange gode ture til "Hytten". Engang havde vi det så rart derude, at vi besluttede at blive en dag mere. Det må have været i forbindelse med en af de små ferier. Vi havde vores returbillet og lidt penge, så vi kunne ringe til en af vore familier, som så skulle ringe videre til de andre. Mad havde vi heller ikke, men der var dog noget mel i "Hytten". For resten af pengene købte vi en smule mælk hos naboen. Så fandt vi nogle roer og gulerødder og fik lavet en god roestuvning.

Spejderlivet optog mig meget, men også ensomheden i skoven. Jeg brugte skoven på mange måder. Altid har jeg haft

brug for ensomheden til at tænke tanker eller drømme. Når jeg var ked af det, eller når jeg var glad, smuttede jeg over markerne til skoven. Her havde jeg også mange naturoplevelser, fordi jeg oftest færdedes uden for stier og veje. Om vinteren var der på den tid livlig aktivitet i skoven. Da skulle der fældes træer. Det foregik med håndsav. To mænd sad på hver side af træet og savede med en stor skovsav. Senere blev der lagt kæder om kævlerne, og de blev slæbt ud af heste. Det var store stærke jyske heste. Engang sent i 50'erne blev der ansat en skovarbejder, som havde en motorsav. Det var en sensation. Jeg oplevede skoven året igennem, og min drøm var at blive gift med en, der holdt af naturen som jeg, og så skulle vi bo midt i en skov. Den drøm gik i opfyldelse, blot måtte jeg selv være med til at plante skoven. Det blev i første omgang ikke en bøgeskov, som Boller Skov er, men bøgen er dog blevet indført. Om 80 år kan andre glæde sig over en mindre bøgeskov her.

Landmændene i Boller havde små ejendomme på 10-20 tønder land. Jorden er rigtig god på de kanter, så en familie kunne sagtens leve på sådan en ejendom. De fleste havde to heste, og far kunne godt lide at slå en sludder af med naboen, når han engang imellem holdt en pause med hestene. I slutningen af 50'erne havde mange fået en grå Ferguson, og fra den tid blev der ingen pauser - og ingen ro.

14. oktober 1995

Det er mere end to måneder siden, jeg startede med at skrive dette lange brev til jer. Lige nu sidder jeg på en strand nær Dueodde på Bornholm. Der ligger en dis over øen, men her er ret varmt efter årstiden. I onsdags talte jeg i telefon med dig Henrik, og du var så glad. Du fortalte, at du lige har postet et brev til os. Det glæder vi os til at komme hjem og læse. Så ringede jeg til dig Klaus i aftes, og du har lige fået dit store ønske opfyldt: arbejde hos en vognmand. Hvor vil jeg dog ønske for dig, at det bliver godt. Du var så glad, og det kan jeg godt forstå. For mig er det så vigtigt at være glad for dagligdagen. Dog må jeg indrømme, at dagligdagen sommetider er for meget for mig, jeg bliver så træt og synes ikke, jeg når så meget af det, jeg også gerne vil, for eksempel at skrive på dette brev. Arbejdet tager så meget af min tid, og jeg er ikke så begejstret som tidligere. Men så kommer der luft alligevel som nu dette, at jeg kunne afspadsere to dage før efterårsferien og tage med til Bornholm. Vi har det godt med at bo i bilen i nogle dage. Vi føler os meget frie, og "hjemmet" har vi med os hele tiden. Vi må have anskaffet os en mobiltelefon, så vi hele tiden kan komme i kontakt med jer. I dag gik vi nogle timer på Hammerknuden. Der var smukt trods disen, og det var rart med motionen.

Jeg startede så i 1. mellem på Horsens mellem- og realskole i april 1952 og sluttede med realeksamen i juni 1957. Det var en rigtig god klasse, jeg gik i, og vi havde nogle lærere, vi holdt rigtig meget af. I realklassen gik vi i 15 måneder, fordi skoleåret skulle laves om fra april til sommerferien. Det var et år, hvor vi havde tid til meget andet end almindelig skolearbejde. Vi oplevede, at lærerne var mennesker, vi kunne tale med om mange forhold i livet. Stadigvæk husker jeg meget af det, vi talte med vores klasselærer om. Jeg husker

også hans oplæsning, det var han rigtig god til. Finn Søborg bøger var vores favoritter. Det var en byskole, og de fleste af mine klassekammerater var fra Horsens. I min fritid havde jeg ikke meget med dem at gøre, for mine spejderkammerater gik på andre skoler. Alligevel står de fem år som noget vigtigt i mit liv. Engang besluttede vi, at vi ville lave skoleblad. De fik vi lov til, men bladet skulle naturligvis censureres. Vi mangfoldiggjorde det på en spritduplikator, som en i bladudvalget havde. Så blev bladene solgt på skolen, så vi på den måde kunne få udgifterne dækket. Nogle af bladene har jeg endnu, og det er da sjovt at læse, hvad jeg/vi mente dengang. Vi fandt også på at lave elevråd. Vi fik lov til at samle alle elever fra 4. mellem og realklassen i skolens kælderlokale i et frikvarter. Vores klasselærer var med som observatør. Jeg kom i elevrådet, men jeg kan nu ikke huske, vi fik indflydelse på noget som helst. Den 22. februar 1957 skulle Baden Powells 100 årsdag fejres over hele verden. BP var den englænder, som i begyndelsen af dette århundrede stiftede spejderbevægelsen. I anledningen af fødselsdagen ville vi gerne, at alle spejdere på skolen skulle møde i uniform. Men man mødte ikke bare op i uniform. Først skulle vi spørge spejderlederne, og det var ikke noget problem at få tilladelsen der. Det næste var så at få tilladelse af skoleinspektøren. Vi spejdere, drenge, piger, gule, grønne og blå, vi kendte jo hinanden fra forskellige arrangementer, holdt et lille frikvartersmøde, og der blev man enige om, at jeg skulle være den, der gik på kontoret for at få tilladelsen. Vi kom jo ellers aldrig på kontoret, der var lukket land ligesom lærerværelset var det. Jeg øvede mig meget i, hvad jeg skulle sige. Naturligvis fik vi lov.

I vil nok spørge, hvad jeg kan huske fra krigen. Det er naturligvis ikke meget. Jeg kan huske nogle enkelte episoder. Engang gik jeg tur med den unge pige i huset. Vi gik i den offentlige park ved slottet. Hanne var med i klapvogn, så det har nok været i foråret 45. Da kom en ung tysk soldat og løftede Hanne op på armen og talte så venligt til hende. Vi var ikke helt trygge ved det, for vi havde lært, at tyskere måtte man ikke tale med. De var jo vores fjender. Derfor fortalte den unge pige hændelsen, da vi kom hjem, og hun fik at vide, at det måtte hun gerne tillade en anden gang, for den tyske soldat havde nok et barn på Hannes alder hjemme, sagde far. På vores egn foregik der ikke meget. Men så kom befrielsen, som jeg ikke kan huske. Men jeg har et "billede" af, at vi var nogle småunger, der havde gemt os bag nogle høstakke oppe ved landevejen. Der lå vi og så på, at lange kolonner af tyske soldater kom traskende afsted - på vej hjem. Efter krigen meldte far sig ind i hjemmeværnet.

I midten af fyrrerne havde vi nogle strenge vintre. Voldgraven ved Boller Slot frøs til, og vi løb på skøjter der. Sønnen på slottet og skovfogedens sønner lavede en slædekarusel. Den havde vi stor fornøjelse af. Engang var der motocross på fjorden. Det gik jeg til sammen med naboens børn. Jeg vidste nu ikke, der var så langt derud. Jeg havde ikke sagt noget hjemme, for mor og far var jo vant til, at jeg færdedes på egen hånd i omegnen, og at jeg altid kom hjem, inden det blev mørkt. Det kom jeg ikke denne søndag. Der var så langt at gå, og jeg blev så træt. Hjem nåede vi, og nu var jeg bange for, hvad far og mor ville sige. De blev ikke vrede, men de var røde af glæde.

Julen nærmer sig, og vi glæder os meget til, at I vil være sammen med os juleaften. Vi har lige hørt fra dig Morten. Bare du ikke har påtaget dig for meget arbejde. Du skal jo også leve det sociale liv på seminariet og blandt vennerne i København. Alligevel er vi ikke bekymrede, for du klarer dig, og støder du ind i problemer, får du dem løst på fornuftig vis. Du har så mange gode kammerater, du kan tale med, og du har altid kunnet tale dig ud af problemer. Det er godt for dig.

Nu er det længe siden, vi har talt med dig Henrik, men det var dejligt, at du gav dig tid til at komme her et par dage og hjælpe til med grøntet. Nu er både juletræer og grønt afsendt. Mon du en dag får lyst til at tale med os om din barndom. Vi tror ikke, det altid var så nemt for dig. Du har vist taget mange ting nært, og du har ikke været så god til at tale om det, der rørte sig i dit indre. Som helt lille var du så nem. Vi kunne bare sætte dig i pleje hos naboen, når jeg for eksempel skulle på taleinstituttet med Klaus, og du gjorde aldrig vrøvl. Du var så glad for Klaus og blev så ulykkelig, når han blev drillet. Du blev indesluttet og ville ikke tale om det. Mon du selv engang kan drage disse oplevelser frem og tale med os om det?

Derimod blev du Klaus altid vred, så vi både kunne høre og se det. Det var jo egentlig meget nemmere at have med at gøre. Til gengæld glemte du hurtigt fortrædelighederne. Du skabte dig mange venner blandt voksne mennesker. Nogle af dem holder du ved endnu. Du har også altid forstået, at familienetværket er vigtigt.

Søster Hanne og jeg havde det på mange måder godt sammen som børn. Vi havde hver vores kammeratskabskreds. Men egentlig havde vi ikke så ofte kammerater med hjem. Vi boede på landet, og kammeraterne boede i byen. Jeg gik meget mere op i spejderlivet, end Hanne gjorde. Den 2. februar 1951 blev Ib født på Hornsyld sygehus. Vores unge pige cyklede sammen med os to søstre over for at besøge mor og lillebror. Da vi var kommet langt hjemmefra, opdagede vi, at Bulder - vores grønlandske ulvespids - var løbet med os. Vi kunne ikke gøre andet end at lade den følge med. Vi regnede nok med, at Bulder blev ved cyklerne, mens vi var på besøg. Men ak, da vi kom ud, var hunden væk. Vi cyklede bedrøvede hjem, og vi håbede, at den var kommet hjem. Det var den ikke. Det blev et forfærdeligt vejr om aftenen med regn og rusk. Der sad vi så og var så kede af det, fordi vi ikke vidste, hvordan vores hund havde det. Sent om aftenen kradsede det på døren. Vi for ud, og der stod en våd, snavset og meget træt hund, der dog havde kræfter til at hilse på os. I kan lige tro, at vi blev glade, og vi fik hunden ind i varmen til mad og drikke.

I den tid, hvor Ib var lille gik mor og far ofte til fest i deres omgangskreds. Så sov jeg i mors seng med Ib i sin lille seng ved siden af. Hvis han vågnede, skyndte jeg at dyppe sutten i honning og give ham den, så han kunne falde til ro igen. Ib siger altid - lidt bedrøvet - at han aldrig har haft en barndom sammen med os. De første 6 år af hans liv boede jeg hjemme, og jeg har mange gode oplevelser med min lillebror. Når vi fik en sandbunke ind i gården, så gik Ib og jeg igang med at bygge veje og tunneler i dyngen, og derefter havde vi et fint vejanlæg til hans små biler. Han syntes, det

var godt, og jeg nød det også. Jeg var jo ellers ved at være for gammel til den slags lege, men nu havde jeg en fin undskyldning til at lege: jeg skulle lege med lillebror. Han cyklede meget rundt på sin trehjulede cykel, og ofte måtte jeg ud på cykel for at finde ham. Engang var han nået næsten helt til Dagnæs. Han ville ud at hente sin far i salgsforeningen i Horsens. Det fortalte han en gårdmand, han mødte. Engang blev han væk for mig i Horsens. Jeg gik tilbage for at lede, og der mødte jeg ham så. Han kom stolt kørende med en lille trillebør, som han havde "fundet". Vi måtte så tilbage og få den afleveret. Det kunne Ib ikke forstå skulle være nødvendigt, for den stod jo der ude på fortovet og flød.

Hvis Ib og jeg satte os ned og snakkede barndom og ungdom ville vi sikkert opdage, at vi har oplevet fælles ting - blot på forskellige tider. Ib brugte også skoven. Måske kender han også "eventyrtræet" ved stien langs fjorden. Det er det eneste træ, jeg har ridset mit navn i. Jeg var så den af os tre, der gerne ville lære navnene på mange af de vilde planter. Det interesserede vist ikke de to andre. På den tid var det almindeligt, at man skulle presse planter og vise dem i skolen. Hvis Hanne også skulle det, kan jeg have hende mistænkt for at have "lånt" mine, ligesom hun også "lånte" mine stile. Mine stile var nu ikke noget at prale af. Jeg brød mig absolut ikke om at skrive om et bestemt emne, og det var sjældent, vi havde fristil. Mor og far arbejdede meget, og arbejdsdagen var lang. Det gav os en frihed til selv at finde på, hvad dagen skulle bruges til. Vi havde mange pligter, men vi havde også rig lejlighed til at udvikle vores kreativitet og fantasi uden at voksne blandede sig.

I sommerhalvåret var vi ofte på småture. Far kunne for eksempel en søndag sige, at nu skulle vi alle hjælpe til med at få pakket til salgforeningen, så kunne han blive færdig, så vi kunne tage på en lille tur og spise aftensmad et eller andet sted. Det kunne vi så godt lide. Med jer tog vi også ofte på tur. Farmor var som regel med. Det kan I se i jeres album og på lysbillederne. Mange gange var det sommerfugleture, men vi tog også på fisketure.

Vi er nu nået til julen 1995, og i morgen er I her alle tre til juleaften. Det har jeg glædet mig til længe. Vi skal have gåsesteg, og vi skal sidde længe ved bordet og snakke med hinanden. Jeres morfar og mormor tager til Erritsø for at fejre juleaften med familien der.

Jeg får lyst til at fortælle jer, hvordan julen var i Boller, da jeg var barn, eller rettere jeg vil fortælle jer om julen, som jeg opfattede den. Jeg kunne for eksempel tage udgangspunkt i julen 1950 eller deromkring. I skolen startede julen med, at læreren kom med en bestillingsliste til "Børnenes julebog". De fleste af os fik lov til at købe den. De sidste dage inden juleferien kom førstelærerens kone altid ud i skolegården i et frikvarter og delte småkager ud. I den sidste time inden ferien fik vi læst en julehistorie, og andet skete der såmænd ikke i skolen. Til gengæld skete der meget hjemme hos os. Det var nok slet ikke det samme, der foregik som hos kammeraterne. Hele december sydede det af travlhed i gartneriet. Der blev bundet vinterkranse og lavet juledekorationer og sammenplantninger. Allerede i oktober eller november foretog vi flere ture til en bestemt skov, hvor vi havde fået

lov til at klippe gran, samle kogler, finde mos og andet. Det bedste, vi kunne finde til dekorationerne, var fyrsvampe. Der skulle også bruges pil til dekorationerne, eller de skulle sælges i store buketter i gartnerens salgsforening. Pilegrene lå på fyret natten over, hvorefter de var så tørre, at vi uden besvær kunne pille blad-skællene af. Dette job havde Hanne og jeg, og vi tjente mange penge.

Far og mor havde meget travlt og arbejdede til langt ud på natten i gartneriet. Mor havde dog tid til de almindelige juleforberedelser inde. Vi havde hushjælp, og pigen og mor bagte mange forskellige slags småkager. Kagedåserne blev klistret til med brunt klisterpapir, men der var altid en dåse, som der blev serveret af hver dag. Endelig var der også dem, der blev for brune. Dem måtte vi spise med det samme. Hanne og jeg hentede juletræ hos skovfogeden et par dage før jul. Vi valgte altid et stort træ. Det var også os to piger, der pyntede træet. De fleste steder pyntede de voksne træet, og børnene måtte ikke se det, før lysene var tændt juleaften. Hos os havde de voksne heldigvis for travlt til det, så derfor fik vi lov. I har også altid fået lov til at pynte juletræ her. Dagen før juleaften gjorde Hanne og jeg rent i stuerne. Jeg tror nu nok, at det ofte skete, at vi overså noget støv hist og her, selvom vi gjorde os så megen umage. Så hængte mor nogle klokker og kugler op i dørkarmene, og hun havde to store grankogler, som blev pyntet med gran og sløjfer og hængt op under en læselampe. Lillejuleaften dækkede vi bord i spisestuen. Det var noget ganske særligt at spise der, idet vi altid spiste i køkkenet til daglig. Vi hentede en juledekoration i gartneriet og satte den midt på bordet. Vi havde sådan nogle fine sølvskeer. De var forskellige, og de blev også taget i brug. Desuden satte vi en lille rød lysestage med et hvidt lys i ved hver kuvert. Forøvrigt har vi her i huset nogle lignende stager. De står altid på bordet ved vinduet i køkkenet.

Juleaftensdag skiftedes Hanne og jeg til at være med i bilen, når far kørte ud med varer. Mor var altid hjemme for at gøre de sidste varer klar, skrive køreseddel og passe telefonen. Der blev ringet efter planter lige til aften, og alt skulle bringes ud. Husk på, der var ikke så mange, der havde bil, så de selv kunne hente. Men mor fik dog tid til at gå ind og sætte stegen i ovnen, sådan at julemiddagen var næsten klar, når vi kom hjem fra den sidste tur. De dekorationer, der ikke var solgt, blev sat ind i stuerne, og der var så hyggeligt alle steder. Far kørte fra hus til hus, og jeg løb ind med blomsten eller dekorationen og ønskede glædelig jul. Som regel vankede der småkager, men det hele skulle gå hurtigt, for der var mange blomster, der skulle afleveres, og vi skulle hjem og hente flere læs. Når vi kørte med sidste læs, havde det allerede været mørkt længe, og i mange hjem var man begyndt at spise. Jeg var altid med på sidste læs, for det skulle gå ekstra hurtigt. Når vi kom hjem, var mor og Hanne færdig med maden, og far og jeg blev hurtigt vasket og klædt om. Så kunne juleaften begynde. Vi fik næsten altid flæskesteg med brune og hvide kartofler og rødkål til. Jeg kan ikke huske, hvad vi fik til dessert, kun at vi spiste den med de fine sølvskeer. Efter middagen vaskede vi op - vi hjalp hinanden. Derefter gik far ind i stuen og tændte træet. Mor spillede nogle julesalmer på klaveret, og vi sang mange salmer, mens vi gik om træet. Vi sang også julesange. Den sidste, vi sang

var altid: "Nu er det jul igen". Til den løb vi omkring træet, og det var sjovt. Derefter pakkede vi gaver ud. Vi to piger fik næsten altid en ekstra julegave af far og mor, fordi vi havde været så flinke til at hjælpe til. Vi var altid kun fire til at danse om juletræet - og fra 1951 fem, da Ib var med. Alle var for trætte til at have gæster juleaften. Klokken ni var far som regel faldet i søvn i en stol, for ofte havde han jo slet ikke været i seng natten før, så det var jo ikke mærkeligt, at han var træt. Mor var sikkert lige så træt, men det opdagede vi vist aldrig. December måned var bestemt en travl og forjaget tid, og mor og far arbejdede meget, men vi børn oplevede disse juleforberedelser i gartneriet som noget enormt dejligt. Vi var jo altid sammen, og vi havde fra helt små en følelse af, at der var hårdt brug for vores hjælp. Vi følte, vi havde medansvar for, at alting gik, som det skulle.

En ting var jeg træt af, og det var, at vi aldrig var i kirke juleaften. Men vi kunne ikke nå det. Så et år - det var måske i 1955 - fik jeg muligheden, idet vi havde skyndt os ekstra meget, og Hanne kunne tage med ud på sidste tur. Jeg cyklede op ad bakken de to kilometer til Uth Kirke og nåede lige at smutte ind i kirken, inden det hele begyndte. Aldrig før havde jeg set så mange folk i kirken. Aldrig senere har jeg haft lyst til at komme i kirken netop den aften. Men 1. juledag kan jeg godt finde på at sætte mig op i Virring Kirke og suge julen til mig.

Bedsteforældrene i Klejs holdt juleaften alene med Svend Erik. Da han emigrerede til Canada, begyndte de at holde jul i Boller. Mens de endnu holdt juleaften for sig selv, var det en tradition, at de kom til os 1. juledag. Svend Erik var naturligvis med. Træet blev tændt igen, og mor spillede julesalmer. Hanne og jeg spillede forøvrigt også. I juledagene måtte vi ikke lave håndarbejde, for - som bedstemor sagde - så fik vi buldne fingre resten af året. I julen var vi også på besøg i Bjerringbro. Her var hele familien samlet, og vi havde det som altid sjovt, når alle kusiner og fætre var der.

Så kom 3. juledag. Da var der juletræsfest på kroen i Sejet. Vi kom i det fine tøj og tog afsted. Midt i salen var der et mægtigt juletræ pyntet med flag og glimmer og levende lys. Helt inde ved træet stod nogle voksne med hver en spand vand og en lang kost. Hvis der skulle gå ild i træet, var de parate til at slukke. Men det skete aldrig. Alle vi børn stillede op med hinanden i hånden og gik ind og dannede to kredse om træet. Så gik vi rundt om træet og sang. Derefter skulle vi sætte os på gulvet, og læreren læste en julehistorie. Jeg syntes nu, det var en træls lærer, og at han ikke læste nær så spændende som min egen lærer. Efter historien legede vi forskellige lege omkring træet. Så fik vi godteposer af julemanden, og der blev spillet op til dans. Egentlig var jeg ikke begejstret for disse juletræsfester. Jeg kendte jo heller ikke børnene så godt, da min skole lå i den anden ende af kommunen.

Julen har altid stået for mig som en meget stor fest, som jeg glædede mig til meget længe. Travlheden hjemme gjorde det hele så spændende. Jeg kan huske, at da vi startede med at holde jul for os selv det år, du blev født, Henrik, da syntes jeg, der på en eller anden måde manglede noget. Vi skulle først til at opbygge nogle traditioner. Til vores første juleaften måtte vi på indkøb efter julepynt. Det blev små

kurveting købt i en kunstforretning. Vi har dem endnu, og netop i år er de blevet suppleret. Jeg er stadigvæk glad for julen: granduft, god mad, at bytte gaver, at finde på små ting at overraske med. En af de ting, jeg synes er rart, er at skrive julebreve. Naturligvis kan jeg også lide at få breve.

Da jeg var færdig med min realeksamen tog jeg til England og kom i huset hos en dansk-engelsk familie. Egentlig var jeg ikke dygtig til sprog i skolen, men nu fik jeg lært en hel del. Jeg var i Wallingford tæt ved Oxford i et halvt år. Jeg havde det godt med at være ude hos andre, og jeg kan ikke mindes, at jeg længtes hjem, men jeg skrev mange breve, for det var så vigtigt for mig, at få fortalt om alle mine oplevelser. Jeg skrev også dagbog, men når jeg læser den igennem i dag, så synes jeg ikke, den fortæller mine egentlige oplevelser. Lige efter nytår 1958 rejste jeg hjem, for nu skulle jeg begynde på seminariet. Det havde mor og far fundet ud af, mens jeg var i England. Meningen var ellers, at jeg skulle til optagelsesprøve den følgende sommer. Det var mit realeksamen-gennemsnit højt nok til. Nu var det imidlertid blevet vanskeliggere at komme ind, så derfor syntes mine forældre, det ville være klogest at hoppe ind i præparandklassen. Mine odds skulle på den måde blive bedre. Jeg aftalte at følges med en ef de gamle spejderkammerater, Hans Arne, den første dag. Det var jeg glad for, for det var da ikke spor morsomt at komme ind i en klasse, hvor vi to var nye konkurrenter til pladserne i 1. klasse.

Både Hans Arne og jeg kom ind, og det gjorde jeres far også. Han gik til optagelsesprøven, og han bestod og startede i 1. klasse sammen med mig. Der skulle nu gå et års tid, inden vi fik øje på hinanden.

Vi gik sammen på Gjedved Seminarium i fire år. I slutningen af tredie klasse var vi på "græs". Det betyder, at vi i et halvt år virkede som vikarer rundt om på skolerne, og vi fik løn. Der var en katastrofal mangel på lærere, så det var en smart måde at afhjælpe denne mangel på. Vi tjente så meget, at vi kunne klare det sidste år uden støtte fra vores forældre. Nu ville vi giftes. Hvorfor dog det, vil I nok spørge. Seksualmoralen var på den tid meget streng, det har jeg nævnt før. Vi boede på kollegium - et for drengene og et for pigerne. Det var strengt forbudt at overnatte hos hinanden. Den regel blev nu overtrådt i stor stil. Vi havde ikke lyst til at flytte tilbage til kollegierne, men ville gerne bo sammen på et værelse. Dette kunne ikke lade sig gøre, medmindre vi var gift. Det blev vi så. Den 5. august 1961 blev vi viet i Uth Kirke. Min spejderførers mand, pastor Kiilerich viede os. Mor og far holdt en lille fest på Sejet Kro. Vi havde ellers ikke ønsket fest, men sådan ville de nu gerne have det. Vi var sandelig også på bryllupsrejse: campingpladsen i Ebeltoft.

Det sidste år på seminariet bar præg af, at nu var tiden snart gået, og vi skulle ud for at finde os et arbejde. Det var ikke svært for os at få stilling. Jeres far fik "plads hos kongen", idet han kom ind til militæret i Hørsholm. Jeg tilbragte sommerferien i Boller, og tog til Roskilde i begyndelsen af august for at starte på Hedegårdenes skole. Tiden på seminariet var en god tid. jeg tror såmænd ikke vi læste så meget, men vi modnedes vel. Jeg bekymrede mig ikke meget om familien i disse år. Hanne fik også realeksamen og kom i

kontorlære. Da hun var uddannet tog hun til Århus for at blive
begesekretær. Der mødte hun Jens Otto, og de blev gift, mens
han endnu læste.

Bedstefar i Bjerringbro boede først i huset med en
husbestyrerinde, men da det ikke gik så godt, flyttede han ud
til min moster Sigrid på gården i Le ved Bjerringbro. Moster
Sigrid var vist ikke så rask, så derfor flyttede han til min
anden moster, Dagny i Værum ved Randers. Han boede hos hende i
lidt mere end et år og døde i 1963.

Du, Klaus, blev født på Roskilde Sygehus en tirsdag i
oktober, hvor solen strålede og de mange farver i efterårs-
bladene lyste. Du blev født kl. 5 om morgenen. Det var ikke en
rar oplevelse at føde på det sygehus. Jeg har aldrig følt mig
så alene som den nat. Der var så mange, der fødte den nat, så
det meste af tiden lå jeg helt alene i en seng, stillet ind på
et badeværelse. Da jeg kom lidt til mig selv igen, ville jeg
hverken spise eller drikke. Først da din far kom om aftenen
blev jeg glad. På den tid havde mødrene ikke børnene på stuen,
så jeg så dig kun, når du skulle spise. Da jeg fem dage efter
drog hjem med dig, vidste jeg faktisk ikke, hvordan jeg skulle
passe dig. Men mor kom heldigvis og var hos mig nogle dage, så
hun kunne sætte mig ind i det praktiske. Du blev syg, mave-
mundsforsnævring, og jeg beklagede min nød til sundhedsplejer-
sken, som var en snerpet gammel sygeplejerske. Hun sagde, at
jeg da ikke skulle tage mig af, at du gylpede lidt, det gjorde
jo alle børn, og nu skulle jeg ikke bare løbe til læge for
sådan en bagatel. Du gylpede ikke, du kastede al maden op. Da
hun var gået, lagde jeg dig i barnevognen og kørte om til
lægen med dig, og fortalte ham, at du havde mavemundsforsnæv-
ring. Det grinede han ikke af. Han undersøgte dig, og sagde,
at jeg havde ret. Samtidig fortalte han, at det kunne hel-
bredes. Du skulle have noget medicin, som kunne afslappe
ringmusklen, der sidder for enden af mavesækken. Så skulle du
have sukkervand hver anden time døgnet rundt. I to nætter sov
jeg stort set ikke, for jeg var så bange for, at jeg ikke
skulle overholde tiderne. Derefter tog jeg dig igen med til
læge og sagde, at jeg ikke kunne holde til det mere. Han
indlagde dig på sygehuset, og jeg tog hjem og græd - og sov.
Så besøgte jeg dig mange gange om dagen på sygehuset. Du havde
efterhånden tabt dig så meget, at de måtte operere dig. 14
dage var du på sygehuset, og da du kom hjem, var de 6 ugers
barselsorlov ved at være forbi. Du kom i dagpleje, mens jeg
var i skole, og sommetider fik jeg en af de store skolepiger
til at passe dig et par timer om aftenen, mens jeg gik i
biografen. Vi boede i en gammel lejlighed ganske tæt ved
domkirken. Den dag, du skulle døbes, havde du det ikke godt,
så din morfar gik om i kirken og bad præsten komme hjem til
os, når gudstjenesten var forbi. Så blev du døbt i et vandfad.
Men mormor havde stillet det så fint an. Senere blev du frem-
stillet i domkirken. Da tror jeg du var et halvt år. Du og jeg
tilbragte mange timer i byens parker. Det var det nærmeste,
jeg kunne komme naturen. Da vi nåede hen mod sommerferien,
søgte jeg stilling i Jyllinge, hvor jeg startede i august
1963. Din far fik stilling derude til november, da han var
færdig med militæret.

I Jyllinge fik vi venner. Vi fik også anpart i en båd
med påhængsmotor, så mange gange var vi på fjorden. Vi havde
en ung pige, som hjalp os i huset og passede dig, Klaus, mens

vi var i skole. Men da vi boede på skolen, så du os faktisk hele dagen, og da du kunne begynde at tumle lidt rundt, var du ofte ude at lege med børnene i frikvartererne.

Du Henrik blev født en sommerlørdag klokken 13, og du var rigtig stor, næsten 5 kg. vejede du. Du blev født hjemme i Jyllinge Skole. Vi har så tit talt om, at det var som om, du syntes livet var for voldsomt, du måtte hellere blive i ly, så længe som muligt. Selvom jeg kun var 25 år, så havde du tappet mig for mange kræfter. Heldigvis var det sommer, og jeg kom mig naturligvis igen og kunne starte på skolen igen efter ferien.

Jeres farfar var død i slutningen af 1961, og jeres farmor havde derefter forpagtet jorden ud. Hun fik nu lyst til at forære jorden til jeres far og faster Karen. Da Karen vidste, at hun aldrig ville nedsætte sig i Langkastrup, og da hun vidste, at det ville vi gerne, blev det besluttet, at hun skulle have jorden på sydsiden af landevejen, og vi skulle have jorden her, hvor vi så senere byggede. Vi plantede straks noget af jorden til, og så startede vi byggeriet i sommeren 1968. Imens vi byggede boede vi i et lejet hus i Krstrup. Fra den tid fik I rigtig meget at gøre med jeres farmor. Vi flyttede ind i huset, før det var færdigt i februar 1969. Bedstefar fra Klejs hjalp med at lave spærene til huset, og jeres fars onkel Alfred murede.

Du Morten blev så født en eftermiddag kl. 17 her i huset. Klaus og Henrik var hjemme, og da du var født gik din far og dine brødre over markerne til Slyngborg for at hente kager til kaffen. Der var forår i luften, selvom det var i februar. Siden da har der vist ikke været forår så tidligt.

Vi havde stadigvæk bedsteforældrene i Klejs, og mindst en gang om året tog vi dem med på en biltur. Ofte ville bedstemor gerne ned til sin hjemegn. De kom også og besøgte os her. De tog toget eller bussen til Randers, og der hentede vi dem så. Bedstemor fik koldbrand i benet, og skulle opereres. Hun fik en blodprop under operationen og døde i september 1978. Bedstefar fik derefter alderdomssenilitet, og han kom på Rårup Alderdomshjem. Der døde han i 1983.

Gartneriet i Boller blev solgt i 1974, da oliekrisen begyndte. Mor og far købte hus på Beringsvej i Horsens, og far fik arbejde forskellige steder. Han kom i arbejdsløshedskasse, og kunne så gå på efterløn 5 år efter. Stadigvæk havde han dog lidt arbejde hos fremmede af og til.

Her vil jeg slutte historien. Selvom jeg regner med at leve mange år endnu, har jeg haft brug for at skrive dette til jer. Et livsafsnit er forbi for os - jeres forældre - nemlig det vigtige afsnit, hvor vi havde børn at passe på og sørge for. Det var et stort afsnit i vores liv, og det var et godt afsnit. Vi havde mange glæder og mange bekymringer - flest glæder.

Jeg elsker og accepterer hver af jer, som I er, og jeg ønsker ikke andet af jer, end at I skal leve som lykkelige og tilfredse mennesker. Hver af jer er et enestående menneske. Selv vil jeg forsøge at blive så godt et menneske, som jeg kan blive, så I aldrig vil komme til at betragte mig som en byrde. I skal ikke føle jer forpligtet til andet, end at dele jeres kærlighed og personlighed med mig - hvis I selv ønsker det. Uanset hvad I gør, kan I aldrig skuffe mig eller få jer til at

elske jer mindre, end jeg gør. Min kærlighed til jer er ubetinget og vil aldrig blive anderledes. I vandrer ad jeres vej og lever jeres liv, og jeg vandrer ad min, men vores liv er slynget sammen i nogle familiebånd. I en familie bliver man aldrig alene, der vil altid være nogen, som bekymrer sig om en.

I skal huske, at lykken er ikke noget, der kommer til os, ikke noget vi kan jagte. Lykken er noget, vi har i os. Hvis vi ikke holder af os selv, er lykkelige, kan vi aldrig give os selv helt og fuldt til andre. Det betyder ikke, at man skal hvile så meget i sig selv, at man falder i søvn. Hele tiden skal vi arbejde med os selv.

Store oplevelser er gode, men store oplevelser kan man ikke have hele tiden - det er for belastende. Jeg har altid søgt oplevelserne i dagligdagen - og nydt disse oplevelser. Min farmor og senere jeres farmor lærte mig at glæde sig over små ting i hverdagen. Jeres far har også lært mig meget, især med naturoplevelserne. Hvert forår glæder jeg mig over naturens opvågning. Så kan jeg godt skumle over forurening og andre fortrædeligheder i naturen. Alligevel kan dette ikke overskygge glæden ved at opleve den nyudsprungne bøgeskov og alt det andet, der sker om foråret.

Glæden ved jer tre er den største glæde. Oplevelserne med jer har fyldt mig meget, og jeg vil altid føle, at der er nogle usynlige bånd mellem jer og mig. Jeg tror også, der er nogle stærke bånd mellem jer tre. Når I styrker disse bånd, bliver I hver for sig stærke.

Februar 1996